

Dorota Vašíčková

Nezávislé prostředí podporuje inovace

Rozhovor s Aymarem Jeanem Christianem

Aymar Jean (AJ) Christian působí jako odborný asistent komunikačních studií na Northwestern University a spolupracuje s Peabody Media Center. Ve své knize *Open TV: Innovation Beyond Hollywood and the Rise of Web Television* (New York University Press, 2018) se zabývá tím, jak internet proměnil televizní průmysl. Publikoval řadu časopiseckých studií v *The International Journal of Communication*, *Cinema Journal*, *Continuum* či *Transformative Works and Cultures*. Pracuje též jako nezávislý producent webových seriálů.

— — —

VOD platformy a obecně propojení internetu a televize je bezesporu extrémně dynamickým a rychle se rozvíjejícím tématem, u kterého prakticky nejde přesně popsat aktuální stav. Jak vy, jako teoretik, k tomuto proměnlivému prostředí přistupujete? Bojíte se malého časového odstupu od událostí, nebo naopak cítíte spíš tlak, abyste nové informace zpracoval co možná nejrychleji?

Ačkoli se technologie velmi rychle mění, kontexty, v nichž vznikají, rutiny a procesy jednotlivých institucí, regulace a nařízení, kultura, politika a ekonomie, se vyvíjejí pomalu. Čím déle studujete technologie, tím víc chápete vzájemnou provázanost těchto okolností a toho, co konkrétně tvaruje jejich vliv. Po deseti letech, co se zabývám webovou televizí, jsem v současnosti schopný rozeznat novinky a líp rozlišit, který vývoj je spíš dlouhodobý a který ne. Samozřejmě vždy tu jsou události, které mají nepředpokládané následky, nebo systémové změny, jejichž důsledky jsou viditelné až po delší době, ale to je ta výzva psaní o současnosti. Pokud mají vaše tvrzení mít co nejdlouhodobější platnost, je historický kontext důležitý, ale pokud nejste historikem, váš pohled se stejně změní (a samozřejmě i svůj pohled na samotnou historii měníme neustále).

Jako teoretik v současnosti působíte na Northwestern University, mimoto jste však aktivní producent nezávislých webových seriálů. Váš první web seriál SHE'S OUT OF ORDER slouží

jako případová studie ve vaší knize Open TV: Innovation Beyond Hollywood and the Rise of Web Television a jste i jedním ze zakladatelů platformy weareo.tv pro podporu nezávislé produkce pro internet. Jak konkrétně funguje vztah mezi bytím teoretikem a producentem? Jsou podle vás vaše výstupy v jednom nebo druhém díky této kombinaci něčím specifické?

Podle mě teorie doplňuje praxi a funguje to tak i obráceně. Spolupráce při produkci SHE'S OUT OF ORDER s Under the Spell Productions mě toho naučila spoustu o celkové komplikovanosti, výzvách a inovacích, jaké jsou v nezávislé produkci možné. Před produkcí SHE'S OUT OF ORDER jsem sice vedl s desítkami producentů web seriálů rozhovory o tom, jak a proč svoje pořady natáčeli, ale většinu z těch, které jsem zpovídal, dělily od natáčení měsíce a někdy dokonce roky a nemohli si vybavit všechny detaily. Také jsem moc nevěděl, co je vlastně potřeba k tomu, abyste vůbec nízkorozpočtový seriál natočila. O korporátní produkci je známo mnoho díky zájmu běžných médií a rozhovorům s producenty, ale daleko méně toho víme o nízkonákladových nezávislých produkcích. Čas, který jsem na natáčení strávil, mi pomohl pochopit, jak neuvěřitelně tvůrci během takové produkce riskují a jak se jednotlivé role a profese na place komplikují a překrývají. Dozvěděl jsem se také mnohé o inovacích, které jsou možné, jen když štáb a tvůrčí tým reflektují komunitu, jenž reprezentují. Všechny tyto zkušenosti se staly pro knihu zásadně důležitými a pomohly mi pochopit věci, které jsem se z rozhovorů dozvědět nemohl. Teď s weareo.tv jsem svůj zájem rozšířil za produkci a můj záběr zahrnuje vývoj, distribuci, marketing i uvádění a znovu přicházím na to, že postupy a procesy tak, jak se v nezávislém vývoji webových seriálů vyvinuly, jsou velmi komplikované. Souběžně ale vidím, že jejich experimenty obohacují mediální byznys.

Nebojíte se, že tímto postupem jako teoretik ztratíte odstup a stanete se nekritickým? Nebo je podle vás potřeba teoretického odstupu mýtus?

Teoretický odstup je mýtus. Zaujatost každého se projevuje už v kladených otázkách, v tom, jaké platformy k výzkumu si vybírá, i v tom, jaké texty přečte. Zjišťuji, že práce s lidmi zvyšuje míru kriticismu, který dostáváte v samotném procesu výzkumu, a výzkumník/teoretik by se měl podrobovat kritice neustále v každé fázi výzkumu. Jakmile vaši spolupracovníci uvidí, že jste otevřený kritice, budou vám ji přirozeně poskytovat a vy se toho od nich a o sobě naučíte spoustu. Když pak dojde na fázi, kdy je práce publikovaná, tak jste otevření názorům z širokého okolí a společnosti jiných teoretiků a kritiků, a dokonce i zastupců z mediálního průmyslu. Konečný výsledek vyžaduje proces vysoké sebereflexe, při kterém je obtížné dojít k obecným závěrům, protože okolnosti související se zkoumaným materiálem vás neustále nutí přehodnocovat vaše teoretické domněnky. Teorie vyvíjené skrze praxi mají výsledky, které se v přesnosti buď shodují s těmito údajně objektivními formami výzkumu, nebo je dokonce překonávají. Výzkum touto metodou je mnohem náročnější, ale myslím si, že výsledky, ke kterým tímto přístupem lze dojít, mají nakonec mnohem dlouhodobější dosah a životnost. Co víc, vůbec to není nekritické, zúčastněný výzkum v praxi je konstantně kritický. Je to mnohem větší výzva nežli tradiční formy výzkumu, které uměle limitují své rámce zájmu. Jejich zobecnělé výsledky často vznikají načas, aby uspokojily požadavky na produktivitu jednotlivých univerzit.

Je potřeba říct, že výzkum v praxi neznamená, že jsme zcela opustili tradiční metody. Zúčastněná pozorování, rozhovory, dotazníky, textové nebo literární analýzy, výzkumné

skupiny atd. by měly stále doplňovat, co se dozvíme ze zkoumání, při kterém jsme součástí produkce. Kritické teorie mohou obohacovat praxi, pomáhat teoretikům vidět celkovou dynamiku prostředí, která může účastníky zůstat nepovšimnuta. Teorie mohou také pomoci analyzovat a kontextualizovat, co bylo dosud vypořádováno, a dokonce dekonstruovat svou vlastní roli ve skupině, kde zkoumají.

Taktéž jsem už poznal teoretické autory, kteří své závěry o určitém tématu učinili zcela bez zvážení konkrétních tvůrců nebo komunit, o kterých psali, čímž se dopustili obrovské chyby, která se projevila ve významu celé práce. Já si myslím, že pro soudržnost úrovně teoretického výstupu je důležité nad našimi subjekty uvažovat tak, že nás mohou něco naučit. A také si myslím, že je důležité, aby teoretici byli skutečně důvěrně ve spojení s těmi lidmi, jejichž životy můžou jejich výzkumy přímo ovlivnit. Posílí to jejich tvrzení i etiku práce a zvýší důležitost výzkumu ve světě obecně.

Ve své knize tvrdíte, že nezávislé webové seriály jsou často produktem pro vyčleněné sociální subkultury nebo společenské skupiny (LGBT, Afroameričané, Latinoameričané). V této problematice upozorňujete i na to, že „open TV“ svým pojetím rozporuje způsob, jak se k zobrazování amerických subkultur staví samotné „legacy TV“. Jak by se dal evropskému čtenáři nejlépe přiblížit rozdíl v zobrazování subkultur u „open TV“ (OTV) a americké „legacy TV“?

Evropané rozumí důležitosti jazyka v kultuře možná více, než je tomu u Američanů, protože v Evropě je vedle sebe tolik různých zemí a oblastí s rozdílnou jazykovou tradicí. V diskursu je mluvčí a posluchač a klasická sociologie nás učí, že mluvčí promlouvá k lidem odlišně podle kontextu, k němuž tito lidé náleží. Ve Státech toto někdy nazýváme „code-switching“ v tom smyslu, že lidé používají odlišné výrazy, když mluví k někomu, kdo náleží k jejich vlastní subkultuře, a jiné, když k někomu z dominantní zbylé kultury. „Legacy TV“ stále nabádá autory, aby psali pro „mainstream“, a to v dominantním jazyce. V OTV trhu volné televize mohou tvůrci seriálů použít jazyk specifický pro jejich subkultury. Například, black gay pořady mohou použít slangové výrazy jako „reading“ (číst/kritizovat), „shade“ (stín/snižovat někoho skrze sebe-povyšování nebo kompliment). Tato slova znamenají něco úplně jiného v prostoru černých homosexuálů nežli v mainstreamovém světě, kde je význam odlišný. Často označujeme užití subkulturního jazyka jako „autentické“, ale já mám raději termín Johna Jacksona „upřímný“.¹⁾ Autenticita je předpokladem toho, že jazyk může být „autentizován“ nebo ověřen jako přesný popis kultury nějakého externího posuzovatele, (někoho, kdo ho může posoudit zvenčí), zatímco upřímnost vystihuje, že kultura se neustále proměňuje a kontextualizuje, takže při posuzování, jestli jsou kulturní reprezentace opravdu vystihující, bychom se raději měli zabývat tím, kdo mluví, co říká a taky kde to říká. Nejúspěšnější nezávislí televizní tvůrci promlouvají ke komunitám v online v prostředí, kde se tyto skupiny schází. Předpokládají, že jejich publikum sem přichází ze stejného kulturního kontextu. Tvůrci tak k nim promlouvají přímo a pomocí sociálních sítí mohou s diváky komunikovat. Tento marketingový proces uvádění a výchovy diváků je založen na mnohem větší míře oboustranného dialogu, než jakého kdy tradiční televizní systém historicky dosáhl, třebaže se o to teď zrovna o něco podobného snaží. To povzbuzuje tvůrce promlouvat z jejich vlastní zkušenosti cestami,

1) Srov. John L. Jackson, *Real Black: Adventures in Racial Sincerity*. Chicago: University of Chicago Press 2005.

které s nimi spřízněné komunity budou důvěrně chápat, a to i za cenu toho, že je nepochopí mainstreamový divák.

Weareo.tv — platforma, jejímž jste zakladatelem — se profiluje jako „nezisková platforma pro mezioborovou televizi, která nabízí vhodné prostředí pro tvůrce, kteří nejsou důsledně podporováni ani komerčními televizními stanicemi, ani uměleckými institucemi“. Jakým přesně způsobem probíhá vaše spolupráce s autory? Snažíte se například o řízenou dramaturgii pořadů, do které promítáte snahu o změnu v americké korporátní televizi?

OTV je projekt, ve kterém se snažíme propojit perspektivy jiných oborů. Podporujeme umělce a komunity, jež byly historicky marginalizovány kvůli tomu, že se identifikovaly skrze dvě nebo více menšinových identit, jako je třeba rasa, gender, sexualita, náboženství, třída, postižení, národnost, etnicita, sociální třída atd. Základní myšlenkou projektu je možnost experimentovat s procesem vývoje a zjistit, jestli zde jsou i jiné modely, které by mohly vést k udržitelně rostoucí, komunitně založené televizi digitální éry, která klade důraz na uměleckost obsahu. A z těchto důvodů mám já jen velmi malý vliv na vývoj, na rozdíl od historického předobrazu americké televizní produkce. Tam měli distributoři ve vývoji až příliš silné pravomoce, jejich „připomínky“ výměnou za uznání mainstreamového publika často účelně zmírňovaly nebo smazávaly kulturní specifitu. Ještě před několika měsíci jsem ani neměl spolupracovníka, co by mi pomáhal se čtením scénářů; v současnosti nabízíme poznámky na vyžádání, ale naše podpora vývoje nezáleží na tom, jestli komentář ke scénáři poskytneme, nebo ne, alespoň doposud to tak není. Chtěl bych zjistit, co se stane, když necháme tvůrce říct jejich vlastní příběhy bez přílišných zásahů, s výjimkou kontroly financí, které od určité chvíle nemůžeme ovlivnit. Co jsem upozoroval, je, že naše seriály vyznívají mnohem upřímněji a hloubkově rezonují s tematizovanými subkulturami. Děláme tu nejlepší nezávislou televizi v zemi. Porážíme velké korporátní portály s krátkometrážním obsahem, které mají daleko vyšší rozpočet, a myslím, že náš model, který centralizuje tvůrce, je toho klíčovou součástí.

Taková strategie zní báječně, ale pokud to není příliš troufalá otázka, tak se chci zeptat, jak se vlastně daří celý projekt financovat? Dá se u takových projektů například čerpat z něčeho jako státní dotace?

Jednotlivé produkce jsou oprávněné k získání grantů, tvůrci také získávají peníze pomocí crowdfundingu nebo, ale to není příliš obvyklé, díky soukromým investorům. My (v OTV) nabízíme asistenci při psaní grantů a crowdfundingových projektů. Právě teď naše finance pochází primárně z financování výzkumu. Je několik možností, jak se dostat k příspěvkům v případě, že by zdroje, které zatím využíváme, došly. Všechny tyto možnosti pak v současnosti detailně zkoumáme.

Ve své knize popisujete, že vztah tvůrců nezávislých webseriálů vůči lineárním televizím není vždy jasný, že nezávislí producenti webseriálů jsou často profesně napojení na korporátní stanice z dřívějšího období své kariéry a produkci pro internet berou spíš jako způsob, jak se zviditelnit a zatraktivnit pro velké televize. Tento postoj u nezávislých tvůrců stále převládá, anebo se objevují i snahy o autonomizaci nezávislé produkce pro web? A je vůbec možné, aby se nezávislý trh od vlivu korporátních televizních stanic dokázal odstříhnout?

Nezávislé televizní společnosti i televizní korporace spolu stejně tak soutěží, jako spolupracují, jak je tomu i u všech ostatních trhů. Například nezávislí filmaři často pokračují tvorbou velkorozpočtových blockbusterů nebo, například v módě, si návrháři ochotní pracovat pro velkou značku po nějaké době založí svoji vlastní, ale stejně tak se můžou vrátit k velké společnosti. Já nezávislé vidím jako pracovníky kriticky zásadní pro televizní prostředí, ale na rozdíl od hudby, módy nebo filmu zde nejsou uznáni jako inovátoři. Věřím v samostatnost nezávislého trhu, ale realita v USA je, že konglomeráty jsou skutečně silné — produkují daleko víc seriálů, s větším rozpočtem, který vkládají jak do marketingu, tak do kampaní spojených s různými typy ocenění — nejde je vynechat. Kontrolují téměř všechny způsoby, jak získat finance. Takže v důsledku je nezávislý televizní trh prostorem, kde umělci rozvíjí své řemeslné dovednosti a konkrétní menší autorské produkce. Ty pak můžou propůjčit velkým společnostem, které se shánějí po inovativních projektech nebo nových pracovnících. Ti nejodvážnější zůstanou v nezávislém sektoru a zkouší vybudovat udržitelný systém sami, což je velice těžké. Například pracovat na tom, aby naše platforma OTV byla stabilní, bylo mnohem zdoluhavější a náročnější, než by bylo budování vztahů s korporátními společnostmi, kde bych například mohl pomáhat s výzkumem a vývojem. Nezávislá cesta taktéž znamená, že pracovníci nejsou řádně zaplacení a podmínky pro práci jsou silně ztížené, což si myslím, že je dlouhodobě neetické. Dokud Spojené státy nerozhodnou o tom, že začnou regulovat mediální společnosti a nerozšíří trh i pro nezávislé, neziskové a veřejné televize, velcí hráči budou i nadále dominovat na trhu i v profesních ambicích nezávislých tvůrců.

Mohly by se v budoucnu tyto dva světy naopak víc propojovat? Přeci jen se v poslední době v mainstreamové televizi v kontextu quality TV objevují tendence produkci seriálů směřovat k čím dál vyhraněnějším tématům a specializovanému publiku. Mohla by to být zásluha i vzrůstajícího vlivu nezávislého televizního trhu?

Já si myslím, že tyto dva světy se propojují, ale důsledky toho jsou různé. Například některé z hlavních kritických ocenění, oborové asociace a akademie nezávislé televizní tvůrce svou podporou povzbuzují, ale některé je zase přehlíží téměř kompletně. Všimnul jsem si také konkrétního festivalu a televizní ceny, které oceňovaly nezávislé tvůrce pár let, pak ale ztratily zájem a přestaly s tím. Jak dlouho budeme mít ve Státech neutrální internet rozvíjející televizní trh, tak dlouho zde budou nezávislí tvůrci, kteří budou pracovat na svých vlastních show a budou se snažit vládat do systému.